

UNITÁRIUS KÖZLÖNY.

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

Szerkesztik: Nagy Lajos és Boros György.

Megjelenik havanként egyszer. Ára egy évre 1 frt 20 kr. Egyes szám ára 12 kr.

Toldi irójának könyvével kezemben.

(Arany János.)

Zendül a dal s szájról szájra száll az ének,
Futó tüze gyújtó hirnek, dicsőségnak.
Szarvas tova csörtet az alkonyi éjben,
Hadak útja kigyúl nagy fényvel az égen.
Jer . . . jer magyar Homér fényes, szép egeddel,
Zengj dicső harczokat hősi énekkel.
Toldi irójának könyvével kezemben:
Régiekről régi, de magyar dal zengjen!

Olvasom, ismerem Homért, Virgilt — s bárha
Olimpi fenségök, csodálatom tárgya:
A légkör, a harczok, a hősök, istenek,
— Mért tagadjam? — nekem, mind oly *idegenek*.
Dicsőítve, bármi halhatatlan nagyok,
Nem az én hőseim, isteneim azok.
Toldi irójának könyvével kezemben,
Szittyá hős regéről álmodozik lelkem.

Dobog a föld szörnyen. Messze reng zúgása.
A kik érzik, hallják, vélik: földingása.
A vihar, az orkán szokott csak így járni.
Honnan vette útját, hol fog az megállni?..
»Az isten ostroma . . . népek réme!« — mondják —
Nekem *Hunnvitézek*. Ősim: hunndaliák.
Toldi irójának könyvével kezemben:
Hunnok harczairól emlékezik lelkem.

Turullos *Attila*, honalkotó *Árpád*,
László király, a szent, villogtató bárdját,

Nagy Lajos, ki alatt hazám: Magyarország,
Dél s Kelet határát, a tengerek mosták,
Az a hollós király — emlékén is áldás —
Török s német verő: *igazságos Mátyás*,
»Bús gillice madár, oroszlánhós párja,«
Rákóczi . . . magyarok szabadság fáklója:
Él-e még *Nevetek* a magyar szivében?
Én hiszem és vallom: *Ti vagytok Eszményem*.
Toldi írójának könyvével kezemben:
Egy *nagy Magyarország* álmom, Hiszekegyem!

Úl a csüggedt dalnok, rideg éj-lakában,
Egyedül virasztva, meddő bánatában.
De még látja Spárta lányi honszerelmét,
Miltiades alatt Marathon győzelmét.
Xerxes özönhadát, gyáván futni szerte,
Diadalmas, lelkes, kis seregtől verve.
Toldi írójának könyvével kezemben,
Hősök hőseiről, emlékezik lelkem.

Ha a sivár jelen álmataग folyása,
Bennem is a kétség örvényeit ássa,
Ha látom, ha érzem, mily tenger sok bajunk,
Lét és nem létel közt hánykodik kis hajónk,
A *máz* rajtunk csak fényt, de *nem Erőt* jelent,
Minden bitang, céda, rughat mint védtelent:
Toldi írójának könyvével kezemben,
Daliás időkről álmodozik lelkem!

S mig merengő elméd csendes borongással,
Dalra dalt szül, alkot, csillagok közt szárnyal:
Álmélkodás fog el a pazar fény miatt, —
Mely költészetedből lelkem lelkéig hat.
Báj s erő a nyelvben. Nyugodt, nemes fenség;
Magyaros érzéstől csillogó szent eszmék.
Toldi írójának könyvével kezemben,
A szellemgyönyörtől mámoros a lelkem!

Nem irigylem Hellász s Róma nyelvzsépségét,
Midőn te dallod a magyar dicsőségét.
Ajkadon ha zendül a csodás lant húrja,
Mintha régi fényünk lobogna fel újra.
Mert *népem hőseit* halhatlanná tetted: . . .
A *dal' fejedelmét* ünnepeljük benned.
Toldi írójának könyvével kezemben,
Büszke vagyok rá hogy magyarnak születtem!

A Passio dallama egyszerű. A sziv hangja is egyszerű. Az egyszerű lehet művésziesen fenséges, mint a biblia sok helye. Az egyszerű valami ez okon még nem eldobni való. Az Arany és Petöfi költészetének egyszerűsége klasszicitás. Jó lesz ezt figyelemben tartani.

Ne legyen terhére az unitárius mesternek évenként egyszer elmenni az elpusztult Jeruzsálem vértől párolgó romjai közé Jérémiással. Ne legyen terhére elmenni az olajfák hegyére, a Kidnon pataka mellé, ama végzetes majorba, hol az éjféli órákban az Urnak veritékcseppei áztaták a pázsitot, hol az áruló csók oly csattanással hangzott el, hogy sokan ma is hallani vélik; elmenni a vallató főpap házához, Pilátus palotája eleibe, a koponyák hegyére a keresztfa alá, honnan csaknem a kétségbeesés jajszava hozza háborgásba a légkört — és a kőkoporsóhoz, melyet a rémületes csendességben megpecsételének s a megborzadt örzöket körülré hagyák. Énekelje eme jeleneteket mindenik szivből és szivhez szólólag; énekben és zenében hirdesse az Urnak halálát, miglen eljő!

Nincsen olyan temető a föld kerekén, mint az, a hová ári-máthiai József elhelyezte vala az Urnak megrongált testét. A legmagasabb foku kegyeletes emlékezésnek mind erősbödő fényű és soha el nem aluvó lámpája világol ott 2000 év óta. Millio, meg millio sohajtás, mint csendes szent fuvalom, lengeti a felett az olajfák lombjait s az időnkénti esőszerű dús harmat, mintha az erény bukása feletti mély fájdalom s annak örök életre hívása iránti szent lelkesülés könnyeiből alakulna!

Vezessétek a sokaságot oda! . . .

Jézus így nyilatkozott: Ti így hitok engemet: Mester és igazán mondjátok, mert az vagyok. A ki tehát mester, az legyen mester valóban; ne szégyeneljen az Urral szomorkodni, ne szégyenelje az ő nevét!

Két mező van az ember belső világában: az ész és a kedély mezeje, vagy a sziv országa. Az első a gondolat, az eszmék, a tudás birodalma, melynek mivélése prot. egyházban a papra van bizva. A másik az érzelmek, a szeretet, irgalom, könyörület, hála, lelkesülés birodalma, melynek mivélése a mester kötelessége, az ének és a zene eszközeivel. Az első is terméketlen marad, ha az utóbbinak forrásai és patakjai nem járják át.

A mester feladata e szerint éppen oly nagy, mint a papé. Az ő hatalmában a tudás tárházából táplálkozó ékesszólás művészete lehet egyedül, a tiétekben pedig kettő: az ének és a zene művészete. Készítsétek e kettős ekével a kedélyek földét s ennek útján az észét is minél jobban alkalmassá a jó mag befogadására, hogy a szószék magjai ne hulljanak terméketlen földre. Értsétek

meg az ének és zene művészetének világra szóló kettős hatalmát, s éljettek és uralkodjatok vele szentül és igazán, várva a ti nagy Mestereteknek eljövetelét.

Az élet egy óriási hegy a világtenger partján. Kettős erejű és össze játszó fényű világitó tornyot adott Isten eme hegyre az ember hatalmába: az észet és a kedélyt. Vigyázzatok, hogy az utóbbi, mely reátok van bízva, ki ne alugyék, mert az első is megszűnik. Felelősök ti gyatok.

Ismertem egy közép miveltségű öreg embert, ki a becsületen kívül mindent veszített, a mit embernek veszíteni lehet. Egy alkalommal templomba ment. A pap beszédjéből egy szót sem hallott. Kijövőre a mester a beszéd szelleméhez alkalmazkodva, szép orgonakísérettel énekelni kezdte: „Igaz látó szent ur Isten — halld meg az én szóm — rajtam szegényen — kinek nincs semmi jóm — könyörülj ur Isten — mert én csak benned bízom.“ Könnyes szemekkel haza ment. Otthon énekelni kezdte: „Keseredett szívvel, — kiáltok az Istenhez — a ki igen igaz — és irgalmas mindenhez — hozzá emelem szóm — csak tőle várom jóm — nem megyek más Istenhez“ — sigy tovább az egész éneket végig. Megkönnyebült. Mindennapi imádsága az éneklés lett.

Tompa Mihálynak „A madár-fiaihoz“ czimű, 1850-ben írott, szívszaggató költeménye im ezen refrainjével kérlek: Fiaim, csak énekeljeteK. Olvassátok át e költeményt s az abban lefestett pusztulást alkalmazzátok az egyházi életre, a valláserköles pusztuló mezejére — és énekeljeteK, mig dús tavasz ébred és kosaras nyár érkezik dalaitokra, s a bőség szárva megjelenik ekklésiátok népe felett, jelezvén a mennyek országának János által hirdetett közeledését!... ÉnekeljeteK!...

Ám lássák azok, a kiket illet!..

Dixi et salvavi animam meam!...

Derzsi József.

Tavaszi ének.

(Gyermekeknek.)

Fakad a rügy, szól az ének:

Hála az Isten nevének!

Zöldül a rét, a barázda:

Áldva a jó Isten, áldva!

Fesledeznek a virágok,

Illatjokban száll imájok.

Bokor ágán a madárka

Készül buzgó háladásra.

Ünnepi színt ölt magára
Pompás tölgynek lombja, ága.
Enyhe szellő járva széjjel,
Annyi sok szépet beszél el.

Azt beszéli, mind azt mondja,
Hogy az erdő dala, lombja,
Zsenge szivben kelő érzet,
Téged dicsér Isten, téged.

Legyen tiéd hát a hála,
Mely e gyöngye ajkra szálla,
És ha híven nem beszélhet,
Szóljon benn a tiszta érzet.

Ránk az alkony, ránk a hajnal
Soh'se 'jőjjön földi bajjal.
Éltünk legyen tavasz képe
S áldassék szent neved érte.

Tarcsafalvi Albert.

Emlékeimből.

VIII.

Igéretet beváltani, erkölcsi kötelezettség; barátságos és családi kívánatokat teljesíteni, szolgálatkészség s keresztényi és emberbaráti erény. Mindkettőnek eleget tenni, gyengeségeim mellett is akaratom kész, feltételem határozott. E tekintetben az elriasztó kísérlet se akadályozhat, mert a több felőlről vett elismerés, köszönet s felhívás mellett az érintett kérdés háttérben marad, ott kezdem tehát, hol az „Unitár. Közlöny“ 1890. évi 9. szám 151 lapján végeztem.

Székely Miklós áldott emléke, becsületes és nemes jelleme, élet- és korrajza s hivatalos munkaköre híven van megörökítve azon kitünő emlékbeszédben, mely hirneves egyházi író n. Koronka Antal avatott tollából eredett, mit az akkori közvélemény elismert s az olvasó közönség méltó figyelemmel fogadott; e mellett nyá-jason mosolygó arczképe néhai Simén Domokos rajzával az őt püspöki szép sorozatban diszesen van megörökítve.

Sylvester Györgyről az egyház oly emléket nem bir, mely a feledékenység örvényébe ne süllyedhetne. Fogadja tehát a jelen ifjabb nemzedék alábbi szerény emlékeimet.

Szükségesnek vélem itt a családi felhívást és rokoni értesítést előre bocsátani, az eredetiekből.

„Tisztelendő esperes ur!

„Kedves apámról csak hallomásból tudom, hogy nagy tudományu igen jeles ember volt, de én nem emlékszem rá, és a mit „nagyon sajnálok, egy arczképe sincs; sokért nem adnám, ha bár „arczképét birhatnám. Kedves tisztelendő ur fogadja hálás köszönetünket, ha megörökíti apánk emlékét, kiirva életrajzát, mint „néhai kedves férjem barátja, így az enyém is, — fogadja kézszerításom. Isten megáldja, tartson meg becses emlékébe, tisztelő „barátnéja Özv. K. A.-né.“

„Sylvester tanulását Székely-Keresztúron kezdette, folytatta „Kolozsváron A német nyelv megtanulása végett egy darabig „Segesváron is volt. Kolozsvárról külföldre ment, tanulmányait „folytatni. Sylvester Mihály m. k.“

Eredeti institutumok szerint egyházi főtanácsunk választott és közköltségen kiképzett tanárjai elhelyezésénél függetlenül intézkedett. A választottak az elejökbe szabott feladatnak megfelelni s az egyház javára odaadó hívességgel, lelkiismeretesen munkálni önként kötelezték magokat. S. Gy. is ily értelemben foglalta el a hit-tanári széket kolozsvári főiskolánkban; saját nyilatkozata szerint: „nagyobb fáradsággal s több küzködéssel készülhetett e szakmájára, mint azelőtti minden tanulmányaira.“ Ezért előre szabadkozott is tanári készületlenségével, s azon irányelvekkel már e század elein foglalkozott, melyek a közoktatás kérdéseiben ma mint országos intézkedések szerepelnek: hogy minden tantárgyra külön szakerőket kell készíteni és állítani,“ mint saját leveléből olvasható.

De mily eredménnyel töltötte be elfoglalt helyét s oldotta meg elvállalt feladatát, tegyenek bizonyoságot, kik még nehányan élnek, lelkes előadásaiból meritett tanulmányaikat hiven megőrizték, és háládatosan emlékeznek vissza a reggeli hat órákor kezdett s néha hosszasan is folytatott értekezésekre, melyek nem megkötött kérdések, szigorított, bemagolt feleletek, hanem értelmes értekezések, közbeszólások s világos fejtegetések voltak.

Nem kellett névsor olvasást, sem mulasztási jegyzeteket vezetni, mert még a nem kötelezettek is csoportosan gyülekeztek tantermébe, és ő tanított buzgón, hév lelkesedéssel. Egy szál fagygyugyertya pislogott az asztalon, de a szellem lángja megvilágosította az ifjúság lelkét, mert kívánatossá, élvezetessé varázsolta a vallásos érdeklődést, megfoghatóvá tette az igaz istenség eszméjét. Előállította Jézust az ő eredeti természetes alakjában élettörténelme szerint, kivetkőztetve a ráaggatott misztikus burkolatokból s az ő tiszta józan moraljában mutatta fel a valódi pastoralét, ténylegos hatáskörében. S gyakran említette, hogy vannak papok, kik szombatig mit se gondolnak vasárnapi munkájukról, de bizony azok el is altatják templomi hallgatóikat.

De akkor is voltak irigy ellenségek, tán még konokabbak, mint most, kik gyanusították az éji tanárokat is, a kiszivárgott eszmékért vádoltak tanárt és tanulókat. Ezért előadása végeztével Sylvester mondani szokta: „én, az unitárius hittanár ezeket e terem néma falai közt mondom unitárius theologusoknak, értsenek meg engemet, igen, mert elleneink szemünkbe dobják gyakran azt az ominosa desiana complanaciót, mint a lélek szabadságára vetett intoleráns békót.“

Nyílt szívjóság, erélyes akarat s tetterő által lett az iskolai társaságnak bálványozott tanára, szeretve tisztelt apja s bizalmas barátja, szükség esetén vigasztalást, tanácsot, védelmet nála keresett és nyert, ki bizalommal folyamodott, és ez a figyelem s részvétel mint gondviselés áldása tünt fel akkor, midőn a tanári feszélyes tekintély általában oly eltávolító magaslaton állott, hogy a tanítvány félelemmel s mély alázatos tisztelettel közelíthetett. Ő is megtartotta a komoly tekiutélyt. Erélyes és bizalmat keltő modorával bírta a tévedt ifjút jó utra terelni. Megesett, hogy többen a fiatalok közül gyanús tiltott helyen csoportosultak, az ő lakása közelében, ő belépett hozzájuk s csak ennyit mondott: „exeant fratres“ (menjenek ki), azonban a meghunyászkodva távozókat az iskola ajtójáig kísérte és ott szokott dörgő hangon utasította rendre s intette becsületességre, jóságos apai komolysággal, hogy az illetők később nagy férfi korukban is hálásan emlegették.

Azon időben is voltak az ifjuságnak kedvelt majálisai, mulatságos üditő kirándulásai, különösen évenként a most is emlegetett zöld erdőbe való kivonulások. Egy alkalommal a magas fokra emelkedett kedvkicsapongás az igazgató tanárt bántotta. A hevesebb pártvezérekkel történt összeütközés következtében a tömeges kivonulási engedély megtagadtatott. A rendező bizottság a tanárokhoz folyamodott, közbejárásokkal a megvont engedély kieszközlését kérve, de kívánt eredmény nélkül. Végre Sylvesterhez lépett be a küldöttség; ő nyájas tekintettel fogadta, figyelmesen hallgatta végig a busongók panaszát, illetőleg kérését, mire barátságos apai hangon válaszolt: „Barátim! ha tü mentek, én is veletek megyek; de ha a kemény tilalom nem bocsát, én is maradok itthon veletek s egy kedélyes mulatságunk s élvezetes időzésünk elvesztése s a régibb kedves zöld erdői emlékeink felett együtt busongunk.“ E rokonszenves őszinte nyilatkozat az ingerült kedélyeket teljesen lecsillapította, megnyugtatta és kiengesztelte. Sok hasonló események s emberbaráti tettek maradtak fenn a kortársak emlékében.

Gyöngyösi István

(Folyt köv.)

Levél a Küküllő körből.

Tekintetes Szerkesztőség! Hogy a küküllői D. F. fiók-egylet multjáról és jelenéről Földi urnak, mint Vidéki levelezőnek, bővebb tudomása legyen; s hogy az „Unitárius Közlöny“ olvasói is e kör iránt táplált eddigi hitökbeu megmaradjanak; s jeleni életéről is némi tudomással birjanak és jövője felett ne aggódjanak: e soroknak egy kis tért kérek.

Küküllőkör valláserkölcsi mint nevelési ügyét s az ezekre hivatottak ügybuzgalmát tekintve, megelőzte korát. Mert e kör már 1868-ban derék főnöke, akkor lelki-testi erőben álló és ma is a vallás- és nevelésügy iránt lelkesedni tudó vezére buzditó és lelkesítő felhívására megalkotta önképző- és olvasó egyletét; ez időszerént áll egyházi könyvtára; ekkor alakult papi és tanítói értekezlete.

Papi értekezletünket a D. P. Egylet; tanítói értekezletünket az általános tanítói értekezlet váltották fel. A D. F. Egylet megszületése előtt e kör évenként kétszer tartott papi-, kétszer tanítói értekezletet. A papok szakmájukhoz tartozó munkáikat olvasták fel. A tanítók minta-tanítást tartottak s mindannyit végbirálat követett s ezt befejezőleg vitakérdések döntettek el. Mióta papi értekezletünk „D. F. Egyletté“ alakult, e kör azután is teljesíti kötelességét. Rédiger Árpád, Molnár János, Ütő Lajos, Kiss László, Sándor Gergely, Gálfalvi István és Gvidó Béla (utóbbi kétszer) tartottak felolvasást. A D. F. E. levelezői e körből Sándor Gergely eltávozása után Gvidó Béla, ki az „ujabb idöben“ is többször adta élet jelét egyletünknek tudósításaival ugy, mint saját munkájával az „Unitárius Közlöny“-ben. Ez évi első gyűlésünk ideje is, mint jól értesült körben hallottam, ki van tüze. Erre is van felolvasó.

A mult év első napjára beadni hirdetett pályakérdésre: „A meglazult valláserkölcsi élet a leghatályosabban minö eszközökkel ébreszthető fel?“ csak egy munka és ez is idö után érkezvén be — ez év első napjáig meghosszabbittatott.. Mint hallottam, most több és idejekorán beadott munka van.

Elismerjük a Földi úr által kitüntetésben részesült négy egyházkörben a négy kerék érdemét; de minden jó gazdának, ugy az „Unitárius Közlöny“-nek is kell lenni öt s több kerekénél is, valamint a katonaságnál tartalékosoknak, népfelkelőknek stb. S csak az eddigiekből ítélhetni, hogy e kör nem ötödik kereke a D. F. Egyletnek. Ezt mi se ismerjük el! Egy hibánk azonban van és ez az, hogy inkább akarunk tenni, mint láttatni! De menjünk egy kissé tovább! És tekintsük meg nevelés-ügyünket. E kör volt az első, melynek példájára Egyházi Főhatóságunk rendelete következtében s ennek példájára, ki kellett tűzni azon lobogót, melyet e kör lobogtatott előbb s a melyért érdemes Főnökünk Fő-

pásztori elismerésben is részesült, mely lobogóra ez van írva: Nevelésügyi bizottság!

Hogy mondjam azt is meg: mind a D. F. Egyleti, mind a Nevelésügyi gyűléseket az egyes egyházközségekben felváltva tartottuk és tartjuk és pedig mindeniket olykor, mikor sem egyháznak, sem szolgatársainknak terhére nem lehetünk. És mindannyi gyűlést lelkésztársaink vendégszeretetéből és meghívásából. Így hát e tekintetben se vagyunk „ötödik kerék.”

A „Nevelésügyi bizottságnak“ f. hó 4-én Deézsfalván tartott ülése megbízásából.

M.-Sáros, 1892 márczius 8.

Kiss László.

T a n ü g y.

A számtan tanításáról.

Harmadik közlemény.

Miután a 4 műveletet egész és tizedes tört számokkal begyakoroltuk, hozzáfoghatunk a közönséges tört megismertetéséhez. Megvallom azonban, én nem tartom lehetőnek, hogy egy 4 osztályú népiskolában ezzel a részével a számtannak sikerrel lehetne foglalkozni; megmondom az okát is. Ugyanis egyfelől nincs reá fizikai idő, mert bármilyen ügyes is legyen a tanító a munkaidő beosztása, illetőlag annak felhasználásában, nem lehet annyira haladni a tanulókkal a számtanban a sok más tárgy mellett, hogy a műveleteknek az egész és tizedes számokkal való begyakorlása után még a közönséges törtekkel is behatóbban foglalkozzék. De másfelől a tanulók értelmi fejlettsége sem áll azon a fokon, hogy a tanításnak biztos sikere várható lenne. A hat osztályú iskolákban ezen nehézségek nem fordulnak elő. Ennélfogva itt a lehető legjobb módnak tartom a siker biztosítása szempontjából, ha a Braszai-féle „Számító Sokratest“ követjük lépésről-lépésre, a mely oly feladatokat tárgyal, melyek tárgyuknál fogva is érdeklődést keltenek a tanulóban s oly fokozatosan vezetnek be a bonyolultabb feladatok megfejtésébe, hogy a számítás meg nem értése teljesen ki van kerülve; míg más módszert követve, minden perczen annak vagyunk kitéve, hogy növendékeink legnagyobb része nem tud eligazodni rajta. Nem akarom ezzel azt mondani, hogy csak a „Sokrates“-ből taníthatjuk meg növendékeinknek a törtekkel való számolást, de a mint fönnebb is mondtam, ennek alapján legbiztosabban haladhatunk. Eltekintve mindezekről, tagadhatatlan az, hogy a közönséges törtekkel a számítás hosszadalmas és fárasztó. Már az összeadás és kivonási műveletnél a törteket a mennyi erővel egyenlő nevezőjüekké tesszük, annyi erővel egész vagy tizedes számmal magát a műveletet is elvégezzük. Azért én arra fektetném a főszlyt, hogy a köz. törtet tudja a tanuló kifejezni tizedes törttel,

mert azok, kik a népiskolákból nem mennek felsőbb iskolákba, (pedig legalább ma még 70%-je a tanulóknak nem megy), azok aligha fogják használni az életben a közönséges törtéket, vagy legalább is csak igen egyszerű feladatoknál. Nem hallgathatom el azt sem, hogy a közönséges törték legnagyobb része csak megközelítve fejezhető ki tizedes törtben, a mi azonban a számítás pontosságának oly keveset árt, hogy attól el lehet tekinteni. Szükség van tagadhatatlanul azok ismeretére, s azért megérdemli, hogy közelebbről foglalkozzunk vele. A tört alakjának különböző módon való megváltoztatása segít az összeadási és kivonási műveletek elvégezhetőjére. Igyekezünk megértetni a tanulóval, hogy a tört értéke minő függésben áll a számláló- és nevezőköz. Hányféleképp lehet a tört értékét nagyobbítani és kisebbíteni? Ugyanakkora nevező mellett minél nagyobb vagy kisebb a számláló, annál nagyobb vagy kisebb a tört értéke; pld. $\frac{5}{3} > \frac{1}{3}$, vagy $\frac{7}{13} < \frac{12}{13}$. Ugyanakkora számláló mellett, minél kisebb vagy nagyobb a tört nevezője, annál nagyobb, illetőleg kisebb a tört értéke; pl. $\frac{5}{8} > \frac{5}{11}$ és $\frac{3}{20} < \frac{3}{18}$. Ilyen s ehez hasonló módokon ezt könnyű megértetni a tanulóval, a mire jó segítségül szolgálnak a szóbeli feladatok megnevezett számokkal. Ezek folytán arra a kérdésre, hogy a tört értékét hányféleképp és miként lehet bizonyos számszor, pld. 3-szor, 4-szer stb. nagyobbítani avagy kisebbíteni? helyes feleletet fogunk kapni. A szorzási és osztási művelet megtanítását ezen eljárás mód tetemesen megkönnyíti.

Hogy miként kelljen a szorzási és osztási műveletet minden lehető esetben elvégezni, azt e helyen tárgyalni nem lehet, de nem is tartom szükségesnek, mert azt előírni valakinek, hogy az egyes műveleteket miként tanítsa meg növendékeinek, úgy sem lehet; csak is azt, hogy mit tanítson. A tanítás mikéntje teljesen a tanító bölcsességére, paedagogiai ügyességére van bízva. Azért egyedüli czélom az volt, hogy a figyelmet fölhívjam a már jelzettekre. Azt azonban szükségesnek tartanám és tartom, hogy valami úton minél többen elmondják a tanítók a módszert, a melyet e tárgy tanításánál követnek, avagy évenként egy nehányszor a „tanítói körök”ben összejövetelek rendeztetnének, a hol egyik-másik egy szabad előadásban ismertetné tanítási módszerét. Ily módon a tárgynak minden része megbirálás tárgyává tétetvén, eléretnék az egyöntetőség legalább általánosságban. Ezekben elmondottam a magam nézetét; ha valaki egy jobbat vagy egy helyesebbet mond, örömmel meghallgatom, sőt köszönettel veszem. Meggyőződésem az, hogy a mások meghallgatása és megkérdezése nélkül még a leg-tudományosabb tanító működése is egyoldalú.

Boros Sándor

Katholikus papból unitárius pap.

Közelebbről halt meg Angliában egy igen derék unitárius pap, a ki paposkodásából huszat mint katolikus, huszat mint unitárius szolgált az isten dicsőségére. A nevezetes pap neve Suffield Rudolf. Atyja r. kath. vallású volt. de nem tartotta szükségesnek, hogy fia sorsa felett maga határozzon a vallás dolgában, s következőleg csak arra igyekezett, hogy fia vallásos érzelmű és jó erkölcsű legyen. A fiu szorgalmasan járt templomba s végül saját jó szántából a papi hivatalra adta magát, Párisba ment a theológiát tanulni s 1850-ben felavattatott kath. pappá. Husz évig folytatta ezt a hivatalt nagy buzgalommal s az országban szép névre tett szert. Mikor a pápa csalhatatlansága kérdése bejárta a világot, őt kétkedés környékezte meg s tudományos vizsgálódásban, imádkozásban és böjtölésben keresett menedéket. Végül a kétség és aggodalom elenyészett, a világosság napja felsütött számára is mint maga írta: „ki lépett egyházából s csaknem szegényen, barát és ismerős nélkül lépett be egy teljesen új körbe. A hatalmas anglikán egyház csábitgatása nem hatott rá. Elment kapuja előtt s csatlakozott a legkisebb protestáns egyházhoz, az unitáriushoz. Itt nem várt rá a kitüntetések magas létrája, de várt az, a mit egyetlen egyházban sem talált meg: a szabad gondolkozás joga s az ember eredeti vallásos hajlamainak méltánylása.

Dr. Martineau segítségével egy jó ekklesi t nyert, a hol hét évet töltött, innen egy másik nagy ekklesiába ment. Mindkét helyen több tudományos és jótékony társaságot szervezett. Gladstone-nal a legbarátságosabb levelezést folytatott.

Betegsége alatt egy kath. püspök megkísérlette, hogy térítse vissza, de ő hű maradt mind halálig ahoz, a mit igaznak talált. Az unitárius pap, ki eltemette, többek között ezeket mondotta róla: husz évig a r. kath. egyházban buzgólkodott s husz évig unitárius pap volt s mégis ő nem volt két ember, hanem egy és ugyanaz. Igazságosság és komolyság jellemezte egész életét. Az unitáriusok között békében és megelégedéssel élt, munkált és halt meg, a legkisebb zugolódás nélkül viselvén el minden gyanusitást és megvetést.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

— Vidéki levél. Tisztelt. szerkesztőség! Az udvarhelyi unitár us egyházkörben, az esperesi vizsgálószerk február hóban tette meg évi rendes körútját, számot veendő és számot adandó az 1891. évi ekklesiái eseményekről és mozzanatokról.

Becsés engedelmével erről akarok röviden megmlékezni. Sokan kárhozzatják, szeréntem nem egészen helyesen, hogy e vizsgálatoknak igen patriar-

chalis színezete van, s pedig ebben találja magyarázatát az a körülmény, hogy a lelkesítés és rábeszélés, intés és dorgálás termékenyebb talajra találnak a hivek közt így, mint a törvények rideg szigora, hideg kényszere és ropogós parancsszava mellett. Nem tagadhatni, hogy sok helyt és sok tekintetben ezekre is szükség van, de tapasztalat szerint mindig csak ott, a hol a vallási közöny és a közügyek iránti hideg részvétlenség lábrakapott.

Egylázkörünkben, Istennek hála, ilyen állapot alig két ekklesiában tapasztalható. Ezen kevés, de sajnos kivétellel, a többi ekklesiáinkban kifogástalan, sőt dicséretre méltó az a buzgóság, mellyel a kebli gazdálkodást kezelik. Középületek, tornyok, templomok gondozása, renoválása, új építkezések eszközlése, tőkegyűjtés pénzben és gabonában s ezek hasznos gyümölcsöztetése, kepeváltsági alap létesítése, mintha versenytárgyát képeznék a testvérek között, mire a lágy-meleg tétlenség a maga mentségére nem késik arra a kibuvó ajtóra hivatkozni, hogy könnyű nekik, mert így és úgy módjok van hozzá. De ha valahol, itt igazán beválik b. e. Kovácsi bácsink kedves biztatása: *Concordia res parvae crescunt, discordia maximae dilabuntur!*

Vallásosság és erkölcsiség tekintetében is örömmel mondhatom, hogy a hol az anyagi jólétre törekvés mértéke jó irányt mutat, ott a közerkölcsök és vallásosság is jó lábon állanak.

Az istentisztelet ünnepei és hétköznapi templomi gyülekezetein mindenütt, kevés kivétellel, kellő buzgóság ömlik el. Iskolamestereink — semmi tisztelet a kivételeknek — nagy buzgalmat fejtenek ki énekgyűnk mellett s kiváló gondolat törekednek a felnőttek között is népszerűvé tenni a több hangra alkalmazott énektanítás szent ügyét.

Hogy egyes ekklesiáink ügykezelésében jórend és kellő fegyelem kezdett uralkodni, különösen a közelebbi években, abban nem tagadhatjuk el, hogy jelentékeny befolyása volt és van kedves emlékt. Kovácsi bácsinak, ki tettel és szóval egyaránt nagyban munkálta és egyengette a közvagyonosodás útjait, intett, bátorított, dorgált, lelkesített s önzéstelen lelkesedéssel kutatta és mutatta az utakat és módokat a megélhetésre, a haladásra, a közjó előbbvitelére s közhasznu munkássága által annyira ismertté és tiszteltté tette nevét, hogy fennebb jelzett körütünkben mindenütt résztvevő fájdalommal említették elhunytát.

A halhatatlan Kovácsi bácsinak, a humanismus lelkes barátjának emlékalapjához, koszorúvátság czimén, vizsgálószékünk útjában mi is gyűjtést rendeztünk, s minden tanítványa s nem tanítványa is lelkes jóakarattal fogadta felhívásunkat és a leghálásabb tisztelet nyilvánításával áldozták filléreiket a felejthetetlen tanár és nevelő atya emlékének emeléséhez, az alábbiak szerint: Darkó Sándor 1 frt. Kisgyörgy Sándor 1 frt, Tibáld József 1 frt, Pál Ferencz 1 frt, Péterfi Lőrincz 1 frt. Ajtai János 1 frt, Sándor Gergely abásfalvi 1 frt, Kádár Lajos gyepesi 1 frt. Lőrinczi István 1 frt, Dombi János 1 frt 10 kr., Egyed Ferencz 1 frt, Vas István 1 frt, Mátyás János 1 frt, Sándor Gergely derzsi 1 frt, Szathmái Miklós 1 frt, Máté Sándor városfalvi 1 frt, Máté János vargyasi 50 kr. Kis Tamás 50 kr., Deák Mózes 50 kr., Péterfi Áron 50 kr., Barra Lajos 50 kr., Tóth Zsigmond 40 kr., Kovács Imre 70 kr., Nagy Sándor gyepesi 50 kr., Máté Áron 50 kr., Vida Sándor 50 kr., Györfi István 50 kr.,

Kis András 50 kr., Gál József 50 kr., Szabó Mózos 50 kr., Nagy Gyula 50 kr., Zsakó János 50 kr., Kis Jakab 50 kr., Máté Lajos 50 kr., Kis György 50 kr., Tarcsafalvi Albert 30 kr. Összesen 26 frt.

Nem nagy összeg, de nevelje annak értékét a hálás tisztelet és kegyelet, melyel e fillérek áldozva lettek. Őszintén kívánjuk, hogy b. e Kovácsi bácsi kedves emléke a szivekben élő s reá emlékező szeretet mérteke szerint álljon és maradjon fenn végtelen időkhig, lelkesíteni az egyeseket és gyülekezeteket a közjólélt igazlelkű munkálására!

K i s g y ö r g y S á n d o r.

— Száz év emléke. Az unitárius főiskola vasárnapi iskolája kegyeletes buzgósággal, szépen és meghatóan emlékezett meg 1792 márczius 11-ről, midőn az unitárius főiskola második megalapítója Suki László meghalt. Vári Albert papjelölt tartott alkalmi imát és beszédet. Mindkettő oly derekasan sikerült, hogy méltó volt az alkalomhoz. Sajnáljuk, hogy jelen számunkban nem szoríthatunk helyet közlésére

— Márczius 15. Az unitárius főiskola ifjusága a nemzeti nagy ünnepest most tárt (korábban zárt) ajtókkal ünnepelte meg szépen, s az ifjusághoz illő nemes lelkesedéssel. A szereplők jól voltak megválasztva. Szász András papnövendék költői imával nyitotta meg. ifj. Ferencz József VIII o. t csinos beszédjére azt jegyeztük meg: nem messze esik az alma fájától. Csak előre! Sándor Géza III. papn. Jakab M. VII. o t ügyesen szavaltak. Az ifjusági dalkört Iszlai Márton vette s czélhoz jutatta most is.

— Hód-mező-vásárhelyi iskolánk berendezésére — a mult számban közlötteken kívül a következő hívek adakoztak: Baán Ferencz, Szél Lajos 3--3 frtot, Szamecz András, Pásztor István, Kiss Mihály (szintyei) 2--2 frtot, ifj. Horvát János 1 frt 20 krt., Balika József, Tóth István, Csapka Mihály, Csatlós Ferencz, Vajnai János, ifj. Szathmári Péter, Szőke Péter, Mucsi Mihály, Korkogyan János, Simon Imréné, Molnár Judit, Kardos Ferencz, Gulyás János, Bánfi Máté, Zsoldos István, Kovács Mihály, Vörös József, Kristó Sándor, Kovács Jánosné, Monus József, Szántó István, Deák Katalin, Rácz Sándor, Gajdán László 1--1 frtot, Szabó Ferencz, Kiss József, Magyar János, Szőke István, Kristó János, Láda János, Markó Sándor, Péter János, Bokor Péter, Elek János, Sziládi János, Balog Péter, B. Szabó István 50--50 krt., Dudás Sándor 40 krt. Szarvas Pál, Fajfrik Imre, Berta Ilona, K. Varga Lajos 30--30 krt., Garai Sándor, Somogyi Sándor 20--20 krt, Csorba Ferencz 50 krt, Imre Pál 1 frtot.

Legközelebből Schiller Imre és neje Orovecz Juliánna urasszony építési célra 50 frtot adtak. Fogadják a nemes szívü adakozók — e helyen is — hálás köszönetemet Hódmező-Vásárhelyen, 1892 márczius 8-án.

L ő r i n c z i D é n e s s. lelk

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

Felolvasásaink. Márczius hónapban Grätz Mór ev. lelkész a „Vasárnap“ megünnepléséről tartott felolvasást az ujonnan alkotott országos törvény alkalmából mondván meg, hogy mi vár a papokra és a hívekre. A felolvasás kedves volt és jótékony hatásu, mint a lelkész úr felolvasásai szoktak lenni. Nagy Gyula tanár most először olvasott fel a D. F. Egyletben. Célja a divat s az emberi más szokások ferdeségeinek lerajzolása és ostorozása s ezt kiváló sikerrel érte el. Eleven humor és jeles irói fogások tették mulatságossá.

A fiók-egyletek t. tagjai a jelen számon elkezdve minden számot, saját nevékre czimezve, fognak kapni.

Olvasó- és önképzőkörök vegyék tudomásul, hogy a Dávid Ferencz Egylet rendelkezése alatt vannak könyvtáraknak való könyvek, s folyamodjanak az elnökséghez.

Nyugtázás Egyletünk derék pénztárnokát ért betegség és súlyos családi vesztés miatt — melyek felett ő zinte s általános részvét kíséri — a részletes nyugtázás ez alkalommal el kellett hogy maradjon

Nyilvános nyugtázás. A kereszturni főklegyletből 1891 aug. 11-től február 14 ig rendes tagdíjat fizettek: Kisgyörgy Tamás Bölön 89—90. Balogh Róza Sz.-Kereszturn 1891. Mihály Dénes Sz.-Kereszturn 1891. Bedő Dénes Sz.-Kereszturn 90—91. Nagy Benedek Kőröspatak 90—91. Kozma Elek A-Siménfalva 1891. Kobát-demeterfalvi önképzőkör 91—92. Győrfi Ferencz Sz.-Mihály 1892. Benczédi Ferencz Benczéd 91—92. Miklós György Szt.-Mihály 1891. József János F.-Váralya 1892. Önképzőkör F.-Váralya 1892. Derzsi Dénes Medesér 1891. Barabás Lajos Sz.-Kereszturn 1892. évre.

Mihály Dénes, pénztárnok.

Szerkesztői izenetek. B. L. B-d. 1888-ra előfizető volt s azóta mostanig nem vonta vissza szándékát Töröltük innen. Tessék csak oda fizetni. — S. D. A kéreztett vállalat ügyében — sajnálatunkra — semmi felvilágosítással nem szolgálhatunk. Nem tudjuk mi a cél s azt sem, mennyire haladt a munka.

Cz. V.-nak F.-ő. A „Barátságos beszélgetések“, mint azt mi már többször megírtuk, nem támadás, hanem felelet egy támadásra, melyet egy év ref. pap Szene-s Imre ur intézett az unitáriusok, s különösen a polgárdii unitáriusok ellen. Ha az unitáriusok megféleltek rá, sőt egy kissé oda is mondtak a Nt. urnak, tulajdonítsa magának. A füzet Kolozsvárt Horátsik János könyvkereskedő kezére v n adva s nála kapható postán küldve 35 krért. Tessék hozzáfordulni A mi azt a megjegyzését illeti, hogy megkellett volna küldeni az unitárius embereknek arra azt jegyezzük meg, hogy a könyvkereskedő úr éppen e hónap elején, az Ön levele vétele előtt 8—10 nappal panasozta nekünk, hogy ő „jóhiszeműleg“ megküldötte egy pár száz unitárius embernek, de biz' azok közül sokan nemhogy megköszönték volna, hanem sem a füzetet, sem az árát nem küldötték vissza. — F. i. Ugy lesz. — Cs. S Szives köszönet a küldeményért. A sztgyi sikerért gratulálunk. — G—cz. M. F. V. A mit kívánt mindent elküldöttünk. Izenetünk: *ἄφεσ ἔσται, οὗτω γὰρ προεπον ἔστιν πληροῦσαι πασαν δικαιοσυνην.* M. G. Sztg. Az 57. számu névre az eddigiek elmentek. Az „erneyi kurátor“ nevét egy lev. lapon írja meg s a lapot elküldjük Mostanig nem értesültünk. — Vidéki levél s a Küküllő körből vett tudósítás a jövő számra maradt.

Kovácsi Antal művei. Az „Unitárius Közlöny“ 3 ik számához mellékelten megküldött felhívásomra néhai Kovácsi Antal tanár műveire való előfizetésre, kérem a t olvasókat méltóztassanak az íveket legkésőbb ápril 15-ig beküldeni, hogy a kiadás iránt magamat tájékozhasssam. Tel'es tisztelettel Horátsik János könyvkereskedő.

TARTALOM: Toldi irójának könyvével kezemben. (Költemény.) Murányi Sándor 49. lap. — A passio kérdéséről. Derzsi József. 51. l. — Tavaszí ének (Költemény.) Tarcasfalvi Albert 54. l. — Emlékeimből. VIII. Gyöngyösi István 55 l. — Levél a Küküllő körből. Kiss László 58. l. — Tanügy: A számtan tanításáról. Boros Sándor. 59. l. — Katholikus papból unitárius pap. 61. l. — Egyházi és iskolai mozgalmak. 61. l. — Egyleti élet és munkásság 63. l. —

Nyomatott Gámán János örököséinél Kolozsvárt. (Belközéputeza 10.)